

SPIS TREŚCI

WSTĘP — Marek Derwich	5
ŚLĄSK — NAZWA I GRANICE	11
Pierwsze próby odczytania pochodzenia nazwy Śląsk • Silingowie — teza o germańskiej genezie nazwy Śląsk • Nowe argumenty na poparcie słowiańskiego rodowodu nazwy Śląsk • Jednoznaczna wymowa badań językoznawczych • Waga ustaleń archeologicznych w sporze o pochodzenie nazwy • Śląsk jako pojęcie geograficzne	
ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE ŚLĄSKA	16
Położenie geograficzne i ukształtowanie powierzchni • Nawodnienie • Klimat • Gleby • Szata roślinna • Świat zwierzęcy • Bogactwa naturalne	
PRADZIEJE ŚLĄSKA (DO KOŃCA IX WIEKU N.E.) I JEGO NAJDAWNIEJSI MIESZKAŃCY	22
LUDNOŚĆ STARSZEJ I ŚRODKOWEJ EPOKI KAMIENIA (do około 5500 lat p.n.e.)	22
Najstarsze ślady • Pierwsze narzędzia • Kamień podstawowym surowcem • Załączki organizacji społecznej • Człowiek doskonalił swoje umiejętności • Pierwsze kontakty • Zajmowanie nowych terenów	
LUDNOŚĆ MŁODSZEJ EPOKI KAMIENNEJ (5500–2200 lat p.n.e.)	25
Zmiana trybu życia • Rozwój rolnictwa • Początki chowu na użytek człowieka • Postęp techniczny • Rozwój duchowy i religijny • Promieniowanie obcych kultur • Rola importów jako zaczynu nowych impulsów • Kultura amfor kulistych • Kultura sznurowa i jej odmiany lokalne • Kultura ceramiki grzybkowo-dółkowej • Kultura pucharów dzwonowatych	
PLEMIONA EPOKI BRĄZU (2200–750 lat p.n.e.)	30
Kultura unietycka • Kultury lokalne na Śląsku • Kultura przedłużycka • Kultura łużycka — spory na temat jej genezy	
PLEMIONA EPOKI ŻELAZA (lata 750 p.n.e.–850 n.e.)	35
Śląsk w nurcie europejskiej cywilizacji technicznej • Świadectwa kultu religijnego • Rozwój kultury duchowej • Pierwsze grody • Inwazja Scytów • Ekspansja kultury wejherowsko-krotozyskiej • Problem celtycki • Kultura przeworska	
ZAGADNIENIE POBYTU GERMANÓW NA ŚLĄSKU NA POCZĄTKU NASZEJ ERY	43
Wandalowie • Kontakty z prowincjami rzymskimi	
WĘDRÓWKI LUDÓW	46
ODRADZANIE SIĘ KULTURY MATERIALNEJ PO WĘDRÓWKACH LUDÓW	47
PLEMIONA POLSKIE NA ŚLĄSKU	48
Ślężanie • Opolanie • Gołuszyce • Dziadoszanie • Bobrzanie • Trzebowianie • Inne plemiona • Związki międzyplemienne • Rozwój społeczno-gospodarczy plemion śląskich — wspólnota terytorialna	

W OBRĘBIE PAŃSTWA POLSKIEGO (DO 1372 ROKU)	55
DZIEJE POLITYCZNE	55
PROBLEM PAŃSTWOWEJ PRZYNALEŻNOŚCI ŚLĄSKA DO KOŃCA X WIEKU.	55
Śląsk a państwo wielkomorawskie • Śląsk między Polską a Czechami • Wojna polsko-czeska • Śląsk w świetle źródeł pisanych X–XI wieku • Śląsk częścią państwa Mieszka I	
ŚLĄSK CZĘŚCIĄ MONARCHII PIASTOWSKIEJ DO 1138 ROKU	63
Powstanie biskupstwa wrocławskiego • Śląsk terenem działań wojennych z lat 1003–1017 • Kryzys państwa polskiego za Mieszka II i chwilowe uzależnienie Śląska od Czech • Próba od- zyskania Śląska • Walki o władzę między Władysławem Hermanem a jego synami • Walki polsko-czeskie w początkach XII wieku • Wojna polsko-niemiecka w 1109 roku • Najazdy czeskie na Śląsk i ich ujemne skutki • Odpadnięcie ziemi kłodzkiej i Opawszczyzny	
ŚLĄSK W OKRESIE DZIELNICOWYM (1138–1320)	73
Testament Bolesława Krzywoustego • Walki między Władysławem Wygnańcem a jego brać- mi • Interwencja niemiecka i jej konsekwencje • Podział Śląska między synów Władysława Wygnańca • Walka o seniorat • Polityka zjednoczeniowa Henryka Brodatego • Spuścizna Henryka Brodatego w niebezpieczeństwie • Śląsk w obliczu najazdu mongolskiego • Walka o schedę po Henryku Pobożnym • Stosunki z Czechami • Ingerencja Rudolfa Habsburga • Walka Henryka Prawego z Bolesławem Rogatką • Rywalizacja śląsko-brandenburska o wpły- wy w Czechach • Stosunki Henryka Prawego z książętami śląskimi • Konflikt z biskupem To- maszem II • Polityka zjednoczeniowa Henryka Prawego • Głogów i Legnica w walce o wroc- ławską sukcesję • Dążenia zjednoczeniowe Henryka głogowskiego • Księstwa śląskie wobec Polski i Czech • Walka o księstwo wrocławskie	
ŚLĄSK A KRÓLESTWO POLSKIE (1320–1372)	96
Władysław Łokietek a książęta śląscy • Przeszkody na drodze do ponownego zjednoczenia Śląska z Polską • Przechodzenie księstw śląskich pod zwierzchnictwo czeskie • Wrocław po stronie Luksemburczyków • Umacnianie się panowania czeskiego na Śląsku • Śląsk w polityce Kazimierza Wielkiego • Śląsk po układach w Trenczynie • Dalsze koncesje Kazi- mierza Wielkiego na rzecz Czech i utrwalenie się ich panowania na Śląsku • Opór księstwa świdnickiego wobec ekspansji luksemburskiej • Walki polsko-czeskie o Śląsk. Pokój w Na- mysłowie • Przejęcie księstwa świdnickiego pod panowanie czeskie • Ostateczna rezygnacja Polski z praw do Śląska i jej przyczyny • Księstwo legnicko-brzeskie pod rządami Ludwika i jego bratanków • Księstwo opolsko-raciborskie • Księstwo głogowskie i jego podziały • Straty terytorialne i podziały księstw ziebickiego i raciborsko-opawskiego • Rozwój teryto- rialny księstw oleśnickiego i cieszyńskiego	
GOSPODARKA I STOSUNKI SPOŁECZNE.	109
WIEŚ I ROLNICTWO	109
Osadnictwo otwarte i grodowe • Postęp techniczny w rolnictwie • Chów bydła • Uprawa ro- ślin • Rzemiosło wiejskie • Uprawa roślin przemysłowych • Dalszy rozwój życia gospodar- czego i kultury materialnej	
MIASTO, RZEMIOSŁO, HANDEL	111
Początki miast • Rozwój handlu • Rzemiosło • Górnictwo • Handel dalekosiężny • Przywile- je miejskie • Lokacje miast na prawie niemieckim • Postęp techniczny i rozwój specjalizacji w rzemiośle. Powstanie cechów • Handel wewnętrzny • Udział Śląska w handlu międzyna- rodowym • Cechy kupieckie. Prawo składu • Ustrój miast lokowanych na prawie niemiec- kim • Rola polityczna miast	
ZRÓŻNICOWANIE I PRZEMIANY SPOŁECZNE W MIASTACH	119
Podział społeczny mieszczaństwa • Zaczątki niepokojów społecznych	
ROZWÓJ OSADNICTWA WIEJSKIEGO. LOKACJE WSI NA PRAWIE POLSKIM I NIEMIECKIM ...	120
Rolnicze zagospodarowanie terenów leśnych i nieużytków • Nowości agrotechniczne. Trój- polówka • Powstawanie nowych wsi • Trzebieenie lasów — specjalizacja grup zawodowych •	

Goście pionierami nowego osadnictwa • Lokacje wsi na prawie polskim • Walonowie, Flamandowie i Holendrzy nosicielami nowych wzorców ustrojowych na wsi • Tzw. prawo niemieckie • Immunitet gospodarczy • Immunitet sądowy • Upowszechnianie się prawa niemieckiego i udział w nim ludności obcej

ZRÓŻNICOWANIE I PRZEMIANY SPOŁECZNE NA WSI 128

Nadania ziemi na prawie rycerskim • Formy własności ziemskiej i przeobrażenia struktury społecznej • Kategorie własności feudalnej — własność książęca, kościelna i rycerska • Kategorie ludności chłopskiej • Dziedzice • Ludność służebna • Smardowie • Rataje • Niewolnicy • Dziesiętnicy • Feudalizacja niewolników • Przypisańcy • Chłopi wolni • Kmiecie • Ludność małorolna i bezrolna • Świadczenia chłopów na rzecz państwa • Danina opolna • Narzaz, powołowe, poradlne • Stan • Daniny, usługi okolicznościowe i inne • Danina na rzecz Kościoła. Dziesięcina • Powinności na rzecz właścicieli ziemskich. Robocizny • Czynsze w naturaliach i pieniądzu • Daniny okolicznościowe • Pańszczyzna jutrzynna i tygodniowa

ZAGADNIENIA NARODOWOŚCIOWE. POCZĄTKI NAPŁYWU NIEMCÓW NA ŚLĄSK..... 142

Napływ ludności niemieckiej • Ludność czeska • Żydzi • Budzenie się i umacnianie poczucia narodowościowego • Germanizacja Śląska do końca XIV wieku

ROZWÓJ KULTURY 144

ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE 144

Zagroda chłopska • Dom mieszkalny • Budownictwo miejskie • Kościoły i obiekty rzemieślniczo-usługowe • Pożywienie • Ubiór • Higiena • Uroczystości rodzinne • Wierzenia • Tradycyjna kultura a kultura chrześcijańska

NURTY IDEOLOGICZNE 150

Sekty religijne • Beginki i begardzi • Biczownicy • Waldensi

ŻYCIE UMYSŁOWE, OŚWIATA I PIŚMIENICTWO 153

Postęp chrystianizacji — rozwój Kościoła • Szkolnictwo • Początki kancelarii • Pierwsze księgozbiory • Historiografia • Literatura piękna, poezja, dramat • Literatura niemiecka

ROZWÓJ SZTUK PLASTYCZNYCH 158

Architektura kościelna • Budownictwo murowane • Rezydencje książęce • Rzeźba figuralna i architektoniczna • Rzeźba nagrobkowa • Malarstwo ścienne • Malarstwo książkowe • Rzemiosło artystyczne

POD PANOWANIEM CZESKIM (1372–1526) 168

DZIEJE POLITYCZNE 168

ŚLĄSK W POLITYCE JAGIELLONÓW NA PRZEŁOMIE XIV I XV WIEKU 168

Szanse odzyskania Śląska • Książęta śląscy wobec Polski i Czech • Książęta śląscy wobec zakonowi krzyżackiego

RUCH HUSYCKI I JEGO REPERKUSJE NA ŚLĄSKU DO 1439 ROKU 170

Jan Hus i jego nauka • Ruch husycki i jego nurty. Taboryci i kalikstyni • Wojny husyckie w Czechach • Śląsk i Królestwo Polskie wobec husytyzmu • Najazdy husytów czeskich na Śląsk • Poparcie dworu polskiego i części książąt dla husytów • Kłęski husytów w Czechach i na Śląsku • Nie wykorzystane szanse odzyskania Śląska • Zwycięstwo antyhusyckiego obozu w Polsce i na Śląsku • Śląsk w obrębie korony czeskiej. Zmiany ustrojowo-prawne

ŚLĄSK MIĘDZY POLSKĄ A HABSBUURGAMI (1440–1457) 179

Śląsk pod rządami Władysława Pogrobowca • Polityka Polski wobec Śląska w czasach Władysława i Kazimierza Jagiellończyków • Nieprzychylny Polsce stosunek niektórych książąt śląskich • Księstwa śląskie w drugiej połowie XV wieku. Księstwo legnicko-brzeskie

• Księstwo głogowsko-żagańskie • Księstwo oleśnickie • Księstwo opolskie • Księstwo cieszyńskie • Księstwo oświęcimskie • Podział księstwa opawskiego	
ŚLĄSK MIĘDZY POLSKĄ, CZECHAMI A WĘGRAMI (1457–1471)	183
Śląsk i Polska wobec wyboru Jerzego z Podiebradów na króla Czech • Porozumienie polsko-czeskie • Opór Wrocławia • Śląsk i Polska wobec konfliktu Jerzego z Podiebradów z papieżem • Wybór Macieja Korwina na króla Czech i reperkusje tego na Śląsku • Władysław Jagiellończyk królem Czech	
ŚLĄSK W OBRĘBIE MONARCHII MACIEJA KORWINA (1471–1490)	186
Śląsk wobec walki Władysława Jagiellończyka z Maciejem Korwinem • Niepowodzenia wojsk polskich. Układ pokojowy w Muchoborze • Układ w Ołomuńcu. Podział Królestwa Czeskiego • Śląsk pod rządami Macieja Korwina • Polityka dynastyczna Macieja Korwina. Zwalczanie opozycji	
ŚLĄSK W POLITYCE JAGIELLONÓW POLSKICH I CZESKICH (1490–1526)	189
Książęta śląscy wobec Władysława Jagiellończyka • Konflikt między Władysławem Jagiellończykiem a Janem Olbrachtem i jego śląskie konsekwencje • Reforma administracyjno-sądowa Władysława Jagiellończyka • Zygmunt Stary księciem głogowskim i namiestnikiem Śląska • Jan Turzon biskupem wrocławskim • Układ polsko-habsburski z 1515 roku i jego następstwa dla Śląska • Próby tworzenia terytorialnych państw piastowskich na Śląsku • Kurczenie się posiadłości Podiebradów śląskich • Ekspansja Hohenzollernów na Śląsk • Przejście Śląska pod panowanie Habsburgów	
GOSPODARKA I STOSUNKI SPOŁECZNE.	195
WIEŚ I ROLNICTWO. ZMIANY W STOSUNKACH WŁASNOŚCIOWYCH. GOSPODARKA CZYNSZOWA I FOLWARCZNA.	195
Zmiany w ruchu osadniczym • Wyludnianie się wsi • Ponowne ożywienie osadnictwa • Sytuacja demograficzna • Rozwój gospodarki czynszowej • Wielka własność książęca i królewska • Majątki kościelne • Dobra szlacheckie i ich zróżnicowanie • Nabywanie ziemi przez miasta i mieszczan • Przewaga gospodarki folwarcznej w dobrach średniej i drobnej szlachty	
POŁOŻENIE GOSPODARCZE I SPOŁECZNO-PRAWNE LUDNOŚCI WIEJSKIEJ.	199
Zróżnicowanie majątkowe • Zagrodnicy • Kmiecie i sołtysi • Rzemieślnicy wiejscy • Świadczenia chłopów na rzecz właścicieli ziemskich we wsiach na prawie niemieckim • Świadczenia chłopów na rzecz właścicieli ziemskich we wsiach na prawie polskim • Powinności chłopów na rzecz państwa • Świadczenia na rzecz Kościoła • Laudemia • Początki poddaństwa • Upowszechnienie się pańszczyzny i przymusowego najmu • Dalsze ograniczenia praw osobistych • Monopole pańskie • Sądownictwo i jego zróżnicowanie	
GÓRNICTWO I HUTNICTWO	204
Postęp techniczny w górnictwie • Udoskonalenia w hutnictwie • Ośrodki górnicze • Węgiel kamienny nowym surowcem energetycznym • Organizacja górnictwa • Gwarectwa • Rola kapitału bankierskiego w rozwoju górnictwa	
MIASTA. RZEMIOSŁO I HANDEL	208
Rozwój rzemiosła w miastach • Sukiennictwo • Płóciennictwo • Metalurgia • Papiernictwo • Browarnictwo • Mechanizacja produkcji • Specjalizacja i podział pracy • Organizacja cechowa a postęp • Produkcja pozacechowa • Działalność cechów • Eksport • Import • Migracje mieszczan • Utrudnienia w handlu dalekosiężnym • Wojna handlowa Wrocławia z Krakowem • Reformy monetarne • Kupieckie spółki handlowe • Kredyt	
STOSUNKI SPOŁECZNE W MIASTACH	216
Patrycjat • Pospółstwo • Plebs • Najem • Bractwa czeladnicze • Położenie górników • Związki miast • Wpływ polityczno-terytorialnej przynależności miast na ich położenie • Dominacja Wrocławia • Stosunki między miastami a szlachtą • Prześladowanie Żydów	
ZAGADNIENIA NARODOWOŚCIOWE	223

Trudności w określeniu stosunków narodowościowych na Śląsku • Element polski i niemiecki na wsi śląskiej w świetle źródeł • Stosunki narodowościowe w miastach • Język polski • Osadnictwo czeskie • Osadnictwo zachodniego pogranicza Śląska	
ROZWÓJ KULTURY	228
ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE WSI.	228
Zagroda chłopska • Dom mieszkalny • Ubiór chłopski • Odżywianie • Rozrywki • Budownictwo zamkowe i dworskie • Ubiór szlachty • Pożywienie i życie codzienne szlachty	
ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE W MIASTACH	234
Rozplanowanie i zabudowa miast • Wrocław • Świdnica • Legnica • Nysa • Brzeg • Głogów • Opole • Inne miasta śląskie • Pożary • Domy mieszczańskie • Ubiór mieszczan • Walka ze zbytkiem • Pożywienie • Higiena • Regulacja życia publicznego • Obrzędy • Wpływ renesansu na życie codzienne mieszczaństwa	
HEREZJE. REFORMACJA LUTERAŃSKA.	242
Ruchy antykościelne • Moralny i intelektualny upadek duchowieństwa • Bracia czescy • Walka Kościoła z herezjami • Reformacja luterańska • Próby powstrzymania reformacji • Rozwój radykalnych nurtów religijno-społecznych. Anabaptyści • Walka z anabaptystami	
OŚWIATA. HUMANIZM. PIŚMIENICTWO.	249
Rozwój szkół parafialnych • Program nauczania • Szkoły kolegiackie • Szkoła katedralna • Szkolnictwo miejskie • Ślązacy w obcych uniwersytetach • Projekt założenia uniwersytetu we Wrocławiu • Plan powołania uniwersytetu w Legnicy • Biblioteki i ich zbiory • Początki drukarstwa • Handel książkami. Drukarze • Początki humanizmu i jego śląscy propagatorzy • Ślązacy w Uniwersytecie Krakowskim • Mecenat Jana Turzona • Wrocław ośrodkiem kultury humanistycznej • Historiografia • Pamiętnikarstwo • Opisy geograficzne. Kwestie narodowościowe • Krytyka poglądów o germańskim charakterze Śląska • Rozwój nauk przyrodniczych i ścisłych • Literatura religijna • Początki teatru. Piśmiennictwo w języku polskim • Upowszechnianie się języka i piśmiennictwa niemieckiego	
POZNOGOTYCKA I WCZESNORENESANSOWA KULTURA ARTYSTYCZNA	266
Architektura kościelna • Budownictwo świeckie • Rzeźba • Malarstwo ściennie i sztalugowe • Iluminatorstwo • Budownictwo renesansowe • Rzeźba renesansowa • Malarstwo renesansowe	
POD PANOWANIEM HABSBUURGÓW (1526–1763)	279
DZIEJE POLITYCZNE	279
UMACNIANIE SIĘ WŁADZY HABSBUURGÓW NA ŚLĄSKU	279
Objęcie władzy w Czechach przez Ferdynanda Habsburga • Nieudana próba odzyskania Śląska przez Polskę • Zabiegi Ferdynanda o pozyskanie poparcia Śląska • Przygotowania do odparcia zagrożenia tureckiego • Rywalizacja habsbursko-hohenzollernowska o Śląsk • Polska wobec umacniania się obcych dynastii na Śląsku • Umacnianie się pozycji Habsburgów na Śląsku • Księstwo legnicko-brzeskie • Polityka wyznaniowa Ferdynanda. Walka z reformacją • Początki kontrreformacji • Pomnażanie posiadłości rodowych Habsburgów na Śląsku • Nieudana próba usadowienia się Habsburgów na tronie polskim • Postępy kontrreformacji • Rozdźwięki w łonie rodu Habsburgów • Walka stanów śląskich o wolność wyznaniową • Porzucanie luteranizmu przez niektórych książąt śląskich • Ośrodki katolicyzmu	
ŚLĄSK W CZASIE WOJNY TRZYDZIESTOLETNIJ ORAZ JEJ SKUTKI.	290
Wybuch antyhabsburskiego powstania w Czechach • Stanowisko Śląska wobec wydarzeń w Czechach • Detronizacja Ferdynanda II • Śląsk po stronie kontrkróla Fryderyka • Sojusz Polski z Habsburgami • Lisowczycy • Zacieśnienie sojuszu Polski z Habsburgami. Reakcja stanów śląskich • Decydująca faza walki o koronę czeską • Klęska powstańców czeskich i jej konsekwencje dla Śląska • Niepowodzenia militarne Jana Jerzego Hohenzollerna i ich następstwa • Rządy Bethlena Gabora w księstwie raciborsko-opolskim • Przejście księstw	

opolsko-raciborskiego i cieszyńskiego w ręce Habsburgów • Nasilenie rekatolizacji Śląska • Umiedzyznarodowienie konfliktu czesko-habsburskiego • Niepowodzenia wojsk protestanckich na terenie Rzeszy Niemieckiej • Zwycięstwa wojsk habsburskich na terenie Śląska • Prześladowania protestantów • Przystąpienie Szwecji do wojen z Habsburgami i działania wojenne na Śląsku • Kontrofensywa Habsburgów i jej następstwa dla Śląska • Polska wobec wojny trzydziestoletniej. Szansa odzyskania Śląska • Wkroczenie wojsk szwedzkich na Śląsk • Kontrofensywa wojsk cesarskich • Skutki wojny trzydziestoletniej • Wazowie na Śląsku • Górny Śląsk pod rządami Wazów • Księstwo opolsko-raciborskie przyczółkiem walki wyzwoleniczej ze Szwedami • Utrata księstwa opolsko-raciborskiego przez Polskę • Rekatolizacja Śląska. Represje wobec protestantów • Kontreformacyjna działalność Kościoła • Dyskryminacyjna polityka władz cesarskich w stosunku do duchowieństwa polskiego	
RYWALIZACJA O SPADEK PO OSTATNICH PODIEBRADACH I PIASTACH ŚLĄSKICH	316
Przejście księstw oleśnickiego, brzeskiego i legnickiego w bezpośrednie władanie Habsburgów • Rywalizacja habsbursko-brandenbursko-polska o Śląsk	
ŚLĄSK W OKRESIE ZAGROŻENIA TURECKIEGO	318
Sojusz polsko-austriacki • Śląsk wobec zagrożenia tureckiego • Śląsk terenem przemarszu wojsk polskich pod Wiedeń • Sobiescy w Oławie • Starania Jakuba Sobieskiego o koronę polską • Utrata Oławy przez Jakuba Sobieskiego	
ZABIEGI WETTINÓW I HOHENZOLLERNÓW O ŚLĄSK	324
Śląsk obiektem międzynarodowej polityki • Perspektywy odzyskania Śląska przez Polskę • Zanik aktywności stanów śląskich. Sytuacja protestantów • Stosunki polsko-śląskie • Śląsk pod rządami Habsburgów	
WOJNY AUSTRIACKO-PRUSKIE O ŚLĄSK W LATACH 1740–1763	328
Przygotowania Prus do podboju Śląska • Wkroczenie wojsk pruskich na Śląsk. Pierwsza faza wojny z Austrią • Państwa ościennie wobec wojny austriacko-pruskiej o Śląsk • Przymierze prusko-francusko-saksońskie • Umacnianie się pozycji Prus na Śląsku • Poprawa sytuacji międzynarodowej Austrii. Nowe przymierza • Saksonia wypowiada wojnę Prusom • Niepowodzenia wojsk pruskich w Czechach i na Śląsku • Kontrofensywa pruska na Śląsku • Klęska wojsk austriacko-saskich pod Strzegomiem • Klęska wojsk saskich. Układy Prus z Saksonią i Austrią • Próby zespolenia Śląska z państwem pruskim • Polityka germanizacyjna Prus wobec Śląska • Nowe sojusze państw przeciw Prusom • Wybuch wojny siedmioletniej. Podbój Saksonii przez Prusy • Antypruska koalicja • Klęska wojsk austriackich pod Lutynią, utrata Wrocławia i represje pruskie • Niepowodzenia Prus w walkach z wojskami austriackimi i rosyjskimi. Klęska pod Kunowicami • Dalsze działania wojenne. Klęska Prus pod Kamienną Górą • Niepowodzenia armii austriackiej. Klęska pod Legnicą • Przygotowania obu walczących stron do decydującego rozstrzygnięcia wojny • Porozumienie rosyjsko-pruskie ciemem dla Austrii • Kapitulacja Austrii. Ostateczny podział Śląska między Prusy a Austrię • Skutki wojen śląskich	
GOSPODARKA I STOSUNKI SPOŁECZNE	344
OSADNICTWO I STOSUNKI LUDNOŚCIOWE	344
Stan osadnictwa • Sytuacja demograficzna	
ROLNICTWO I JEGO PRZEMIANY	346
Stan rolnictwa • Uprawa roślin • Chów bydła • Gospodarka rybna • Początki nowego rolnictwa	
ROZWÓJ GOSPODARKI FOLWARCZNEJ	349
Odrodzenie się folwarku pańszczyźnianego • Rozwój latyfundiów • Dominacja posiadłości szlacheckich	
ZMIANY W POŁOŻENIU PRAWNYM LUDNOŚCI WIEJSKIEJ	351
Poddaństwo osobiste • Przymus najmu • Najem wolny • Poddaństwo gruntowe	
ZRÓŻNICOWANIE EKONOMICZNE I SPOŁECZNE LUDNOŚCI WIEJSKIEJ	353

Sołtysi • Kmiecie • Wokupowanie się chołpów od zależności feudalnej i poddaństwa • Zagrodnicy, chałupnicy, komornicy • Rzemiosło wiejskie • Rzemiosło dworskie • Czeladź	
ŚWIADCZENIA CHŁOPÓW NA RZECZ KOŚCIOŁA, PAŃSTWA I DWORU	358
Dziesięcina • Podatki • Pańszczyzna • Czysze • Monopole dworskie • Kryzys gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej • Próby reform włościańskich	
MIASTA I MIESZCZAŃSTWO	362
Upadek i odbudowa miast śląskich • Przeobrażenia w rzemiośle śląskim • Kryzys organizacji cechowej • Płóciennictwo • Sukiennictwo • Początki manufaktur • Górnictwo • Hutnictwo • Szklarstwo • Handel • Reforma monetarna oraz ujednolicenie miar i wag • Kredyt i weksle • Merkantylizm • Handel międzynarodowy • Reorientacja handlu śląskiego	
SYTUACJA SPOŁECZNA I WYZNANIOWA W MIASTACH	373
Grupy elitarne • Biedota miejska • Czynniki wyznaniowy a uprawnienia samorządowe	
ZAGADNIENIA NARODOWOŚCIOWE	374
Umacnianie się niemieczyzny • Mniejsze grupy narodowościowe	
ROZWÓJ KULTURY	376
ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE WSI	376
Różnicowanie się wsi • Dom chłopski • Zagroda • Dwór pański • Bytowanie ludności wiejskiej • Ubiór chłopski • Życie szlachty	
ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE W MIASTACH	380
Budownictwo • Stan sanitarny • Bytowanie mieszczan • Ubiór mieszczan	
PRĄDY IDEOLOGICZNE	381
Ruchy religijne • Mistycyzm • Pietyzm • Arianizm • Racjonalizm	
OŚWIATA I NAUKA	385
Szkoły parafialne • Gimnazja • Kolegia • Studia uniwersyteckie • Uniwersytet Wrocławski • Szkoła rycerska w Legnicy • Drukarnia • Rozwój nauk przyrodniczych • Historiografia • Nauki filologiczne • Geografia • Nauki rolnicze • Wybitni intelektualiści Śląska	
PIŚMIENNICTWO LITERACKIE	390
Zanik literatury łacińskiej. Literatura niemiecka • Mistycyzm literacki • Literatura dworska • Regres literatury • Literatura w języku polskim • Czasopiśmiennictwo • Teatr	
KULTURA MUZYCZNA	394
Stowarzyszenia i zespoły muzyczno-śpiewacze • Kompozytorzy	
ARCHITEKTURA PÓŹNEGO RENESANSU I BAROKU ORAZ SZTUKI PŁASTYCZNE	395
Nowe tendencje i style architektoniczne • Rzeźba • Malarstwo • Grafika • Sztuka użytkowa	

* * *

BIBLIOGRAFIA (oprac. Marek Derwich)	404
SPIS ILUSTRACJI	420